

GABRIJEL TOMLJANOVIĆ — PRILOG BIOGRAFIJI

Istraživanje aktivnosti jedne ilegalne partije kao što je to bila KPJ, samo je po sebi vrlo složen problem s obzirom na fragmentarnost sačuvane građe i njeno porijeklo (autentični partijski dokumenti, materijali istražnih i sudskih procesa, sjećanja, štampa, brošure, leci). Još je teže istraživati biografije pojedinih sudionika komunističkog pokreta, osobito onih koji su za sobom ostavili traga tek u ponekom događaju, a jasno je da su bili aktivni komunistički borci.

Jedan od takvih je i »vojn timer partije«, komunist i sindikalni aktivist Gabriel Tomljanović. Iz šturih podataka koji nam stoje na raspoloženju pokušat ćemo njegov lik rekonstruirati što plastičnije.

Rođen je u okolici Senja, u jednom od zaselaka općine Krivi Put. Podaci u godini rođenja su različiti. On sam je stavio potpis na zapisnik sastavljen u zagrebačkom redarstvu u kojem je datum rođenja: 21. ožujak 1897. godine. Osnovnu školu završio je u Krivom Putu a postolarski zanat izučio u Bribiru i Zagrebu. Bolovao je od tuberkuloze, a umro i pokopan u Zagrebu 1928. godine. Akutna bolest zbog koje je dospio u bolnicu bio je crveni vjetar. U obitelji smatraju da je umro od neadekvatnog liječenja. Mnogi su mladi radnici i radnice u to vrijeme umirali od tuberkuloze, a mnogi su umirali i od drugih bolesti ili od komplikacija poslije kirurških zahvata, kao na pr. poznati sindikalni funkcioner Ladislav Kordić.

U dokumentima nalazimo Tomljanovića već kao sindikalnog funkcionera, i komunističkog agitatora. Prema sjećanju obitelji on je sudjelovao u osnivanju postolarske zadruge »Sloga« u Zagrebu 1923. godine.

U Savezu radnika kožarsko-prerađivačke industrije i obrta Jugoslavije koji je bio jedan od saveza Nezavisnih sindikata Tomljanović je bio tajnik zagrebačke podružnice. Taj savez imao je centralu u Zagrebu. Na kongresu u Beogradu 27. — 29. IV 1924. bila je izabrana nova Centralna uprava u koju su ušli isključivo mladi komunisti, kako to ističe Josip Cazi u svojoj povijesti Nezavisnih sindikata, a pripadnici desne frakcije u KPJ upravo zbog takvog sastava odbili su položaj tajnika Saveza. Zbog takvog sastava rukovodstva SRKPIOJ je održavao prisne veze s Međunarodnim komitetom revolucionarnih kožaraca u okviru Crvene sindikalne internacionale.

Kada je Tomljanović počeo obavljati dužnost blagajnika Centralne uprave SRKPIOJ ne znamo točno, a izgleda da je jedno vrijeme bio i tajnik. Od poznatih zagrebačkih komunista on prisno surađuje s Milom Mesićem i Franjom Hegyjem koji su bili članovi Centralne uprave SRKPIOJ. Mile Mesić jedno je vrijeme radio u Domaćoj tvornici remenja i kožne obuće na



Sl. 24 — Gabriel Tomljanović kao mladi kožarski radnik, Zagreb oko 1915.

Zavrtnici i pripadao vrlo aktivnoj partijskoj ćeliji koja je u toj tvornici djelovala.

Kao funkcioner SRKPIOJ Tomljanović je posredovao u sporu između uprave spomenute tvornice i radnika koji je nastao zbog drastičnog sniženja nadnica opančarskim radnicima zbog nepridržavanja kolektivnog ugovora. U znak solidarnosti s opančarima tražili su i cipelari povećanje nadnice. Sačuvan je dopis ultimatum upravi tvornice koji je u ime SRKPIOJ potpisao Tomljanović — u slučaju da radnički zahtjevi ne budu prihvaćeni oni će stupiti u štrajk. Uprava je odbacila zahtjeve radnika, pa je »kolektivna obustava rada« započela 10. X 1925. godine. To su na svojoj skupštini odlučili radnici, pa i oni među njima koji nisu bili sindikalno organizirani. Izabrali su štrajkaški odbor i držeći se Zakona o zaštiti radnika obavijestili o štrajku Radničku komoru i Oblasnu inspekciju rada. Pred tvornicom su postavljene štrajkaške straže. U štrajku koji je bio veoma dug i iscrpljujuć



Sl. 25 — Gabrijel Tomljanović (lijevo) s nepoznatim drugom. Snimak oko 1924.

jer je trajao dva mjeseca sudjelovala su 104 radnika. Uprava nije popuštala, jer se mogla osloniti na male obrtnike koji su posao za tvornicu obavljali na »sic« i 12 štrajkbrehera. Tako je štrajk završen bez uspjeha. U toku štrajka bili su na Trešnjevci i u blizini tvornice na Zavrtnici, na Trnju napadnuti neki štrajkbreheri, pa je uprava tvornice to prijavila policiji. Ova je uhapsila 4. XII 1925. radničke povjerenike i Tomljanovića kao funkcionera koji je u ime sindikata predstavljao štrajkujuće radnike. U istrazi na zagrebačkom redarstvu Tomljanović se ogradio od napada na štrajkolomce, koji nisu bili izvedeni sa znanjem organizacije.

Zagrebačka policija očito je znala Tomljanovića, jer je i u njegovu stanu u Opatičkoj ulici 17 i kod bivšeg poslodavca u Mesničkoj ulici bio obavljen pretres. Tom su prilikom nađeni materijali koji su očito partijske provenijencije i jedan pleteni kufer u kojem su bila dva pištolja, u stanu pak



Sl. 26 — Grupa radničkih-sindikálnih rukovodilaca, Gabrijel Tomljanović sjedi prvi od lijeva. Snimljeno u Beogradu oko 1924.

pedesetak metaka. Tomljanović se branio da oružje i meci nisu njegovi, ali mi danas možemo pretpostaviti s velikom vjerovatnoćom da je on pripadao Proleterskim akcionim četama — PAČ, odnosno radničkoj samoobrani, koja je baš u to vrijeme 1924. bila u Zagrebu vrlo aktivna. Održavali su na Medvednici streljačke vježbe. Osim nekih knjiga koje su se legalno mogle nabaviti, nađeni su partijski bilteni, koji je mogao imati samo član KPJ. Među njima i onaj bilten CK KPJ o držanju komunista u istrazi i na sudu. Tomljanović se ponašao upravo u skladu s tim uputama jer je prilikom ispitivanja na sudbenom stolu na pitanje pripada li »oblasno rasturenoj KPJ« — što znači po vlastima zabranjenoj stranci odgovorio: »Ne priznajem se članom oblasno rasturene komunističke partije već izjavljujem da sam ja marksista i član sindikalne organizacije«.

Bio je optužen na temelju Zakona o zaštiti države da je u toku 1925. godine kao član zabranjene KPJ bio u vezi s još neustanovljenim ličnostima u inozemstvu sa zadaćom da rastura dobivenu komunističku literaturu.

Tomljanović se u istrazi na policiji i na sudbenom stolu vješto branio, pa mu nije bilo moguće dokazati niti vlasništvo nad oružjem niti konkretni rad na komunističkoj propagandi. Istraga je trajala još i početkom 1926. godine a onda je pušten.

U obitelji se sjećaju da je došao kući i jedno se vrijeme krio na Velebitu. Ne znamo što je s njim bilo kasnije, vjerojatno je aktivnost morao smanjiti zbog pogoršanja zdravlja, jer je 1928. i umro i pokopan na Mirogoju u Zagrebu.

Otkidajući od zaborava ove fragmente za biografiju jednog senjskog komuniste odužujemo se danas u socijalističkoj zemlji jednom od brojnih pripadnika komunističkog odreda radničke klase, koji su svoju mladenačku energiju i borbenost ulagali u revolucionarne akcije svoga vremena da bi tako doprinijeli pobjedi revolucije i borbi za socijalistički društveni preobražaj.

NAPOMENE O IZVORIMA

1) Osnovna skupina su dokumenti u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, iz zbirke sudskih spisa (signatura: ZB-S-17/94), koji potječu od Kr. sudbenog stola u Zagrebu, 1925. godine.

To su:

Optužba Državnog tužništva u Zagrebu protiv Tomljanović Gabrijela i Josipa Smajića, br. I. 6838/1925. (sadrži i rukom unesenu bilješku o datumu smrti — 23. 3. 1928.);

Zapisnik sastavljen dne 4. decembra 1925. kod Kr. redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu (saslušanje Gabrijela Tomljanovića);

Izveštaj Predsjedničkog ureda kr. redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu Kr. državnom odvjetništvu u Zagrebu, 15. decembra 1925. (Izveštaj o istrazi obuhvaća i G. Tomljanovića);

Dopis Saveza Radnika-ca Kožarsko-prerađivačke industrije i obrta Jugoslavije, Centrala u Zagrebu, Domaćoj tvornici remenja i kožnate obuće D. D. u Zagrebu, 10. X 1925, s potpisom G. Tomljanovića;

Osobni opis — pod istragom stojeći Tomljanović Gabriel (upitnik, popunjen 15. 12. 1925.);

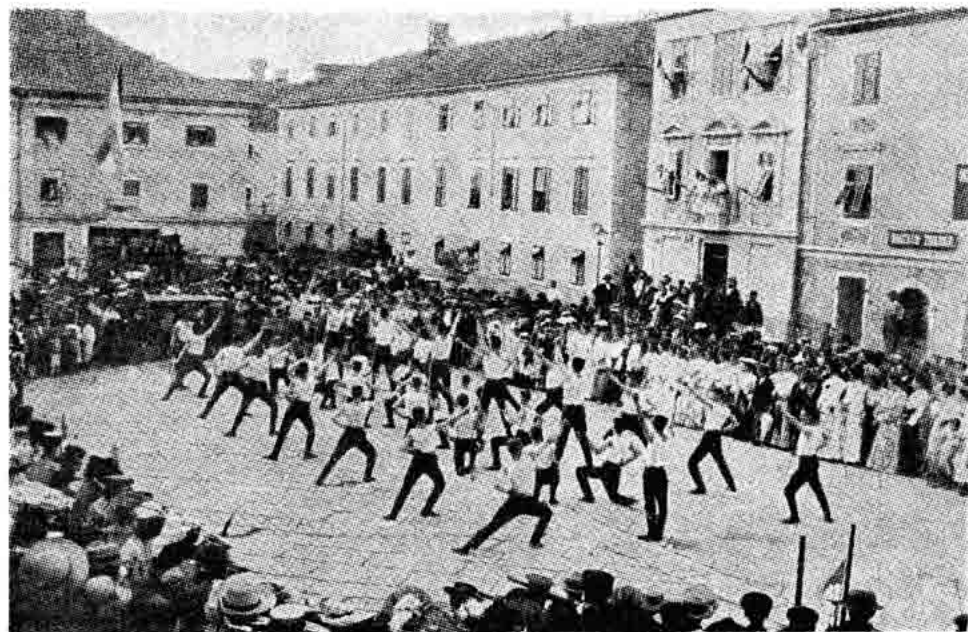
Zapisnik od 18. decembra 1925. sastavljen kod kr. sudbenog stola u Zagrebu o preslušanju Gabrijel Tomljanovića kao okrivljenika (sa nastavcima 12, 14, 28. I i II, III 1926.).

Fotokopije tih dokumenata nalaze se u Gradskom muzeju u Senju, a usporedene su sa originalnim spisima.

Povrh toga, arhivski fascikli sadrži niz drugih dokumenata koji su s navedenim spisima u vezi — potvrđuju ih ili dopunjuju. To su prilozi osnovnim spisima ili drugi popratni spisi. Znatnim dijelom se ne odnose na G. Tomljanovića.

U dokumentima su, dakako, traženi biografski podaci o G. Tomljanoviću.

2) Sjećanja rodbine (sestre — Anke Solić, rođene Tomljanović i brata Jurice) prikupio je Ante Glavičić (pisma od 5. i 19. XI 1979.) i stavio mi ih na raspolaganje za ovaj prilog.



Sl. 27 — Prva javna vježba »Hrvatskog sokola« u Senju, Velika placa g. 1904.



Sl. 28 — Proslava »Hrvatskog sokola« u Senju. Velika placa oko 1930.



Sl. 29 — Mladi Senjani i Senjkinje snimljeni pod Nehajem oko 1920.